

ПРИКАЗИ И БИЉЕШКЕ

ДР ДУШАН ИЋЕВИЋ: „НАЦИЈА И САМОУПРАВЉАЊЕ“

(Марксистичка библиотека НИП „Побједа“, Титоград 1976)

Нација заузима доминантно мјесто у савременој теорији и пракси марксистичке мисли, ослобођене догматских наслага централистичког опонирања и апсурдног тумачења — темељног на принципу искључивости, што деградира и вулгаризује објективност ритмичке дијалектичких законитости и разводњава егзистенцијално питање радничке класе: право на конституисање, самоопредјељење, национално изражавање и доказивање, посебно и опште синхронизовање: етничких, језичких, економских, политичких, психолошких, етничких, језичких, економских, политичких, психолошких, етичких, културних и научних компоненти, утканих у филозофску и логичку структуру свих народа и народности.

Генеза нације, као етничког и социолошког феномена, захтијева-ла је и изискивала и у буржоаском друштву студиозан прилаз и обраду. Међутим, разбијањем феудалног друштва и његове хијерархије, нова владајућа класа — буржоазија — избацила је на површину своју класно ограничену идеологију, уско конципирану и шематизовану — са мноштвом парцијалних неусаглашености и противрјечности. Осјетљивост тог питања да се констатовати и у начину резимирања тог термина. Локова мисаона преокупација у „Расправи о влади“ мистифицирана је субјектом научног“ детерминизма, карактеристичног за читав његов опус идеологизирања филозофије друштва. Мадам де Стал (Anne Louise — Necher) је последице велике француске

буржоаске револуције и Наполео-нових ратова, користећи богату научну и културну заоставштину просветитеља и енциклопедиста, као и искричава струјања у Европи — нарочито књижевна у свом дјелу „О Њемачкој“, набацила резонанцу нације, као урбану и шаблонизирану тековину нове епохе. Наравно, и она је замијенила пред сложеностију те аксиоме, која је тражила универзалан марксистички прилаз и разрјешење. Теорија научног социјализма широм је отворила врата комплетном изучавању тог питања.

Карл Маркс и Фридрих Енгелс дијалектички су поставили одредишне темеље проблема нације, националности и самоуправљања — имајући стално у виду елементе поларизације и односа између пролетаријата и нације. В. И. Лењин је осјетилном димензијом мисаоног генија у периоду октобарске револуције разрјешило национално питање РСФ СР потребом револуције, специфичностима њених токова и каузалним интересима радничке класе.

Период између два свјетска империјалистичка рата — чини увериру у тематском приступу објашњавања националног питања из једног центра — Коминтерне, када су скоро све радничке и комунистичке партије без поговора прихватиле понуђене дарове у виду идеолошких законитости у чије се поставке мора вјеровати. Императив совјетских специфичности постао је научан образац за све комунистичке партије.

Када се сублимирају достигнућа југословенских теоретичара,

онда се мора имати у виду неопозива чињеница да је СФРЈ систематским и квантитативним разрјешавањем цјеловитости проблематике изградње социјалистичког друштва успјела да научно компоујући теорију и праксу закорачи смјело и динамично, у вишу фазу економског, политичког и друштвеног организовања — у самоуправни социјализам, садржајно оригиналан и научно аутентичан, што представља нов револуционарни квалитет, историјски нужно условљен развитком производних снага и свих пратећих, посебних и општих категорија дијалектичке логике, неопходних у етапи конкретизације и пуне афирмације самоуправних норми, димензија и закономјерности.

Студија др Душана Ичевића „Нација и самоуправљање“ освјетљава и креативно обогаћује феноменологију самоуправне теорије и социолошко-философску ризницу наше научне баштине. Аутор бриљантном имагинацијом и префињеном нарративном техником излагања, расправљања и констатовања, гради, захваљујући богатој теоријској основи, читаву скалу наших спецификаума на релацији нације и самоуправљања гдје се алтернативно сучељавају категорије логике и дијалектике, испреплетане нужностима и потребама југословенске заједнице народа и народности.

Публикација др Д. Ичевића подијељена је тематски на: увод, три поглавља, која чине синхронизовану цјелину, и закључак.

Уводни дио разрјешава теоријски нацију и самоуправљање у каузалном склопу анализе тих појмова. Писац, зналачки и претенциозно, са позиција високог ступња југословенске социолошке, философске, историјске и политичке теорије и праксе, складно и језгровито објашњава континуираност револуционарних промјена у свијету, посебно у СФРЈ, гдје је социјалистичка револуција на челу с авангардом радничке класе — Комунистичком партијом Југославије (СКЈ) — у свим етапама научно, методски и систематски обликовала социјалистичке уни-

верзалије у свим видовима живота. Резултат тих колосалних историјских захвата јесте самоуправни социјализам — такав ступањ развитака гдје су сви негативни баласта прошлости као „Вриједности“ постали музејски експонат.

Прво поглавље: Друштвено-историјске и теоријске одреднице настанка и развоја нације, националне државе и федерализма — обухвата више социјалистичких и историјских категорија, међу којима својом унутрашњом структуром доминирају одреднице нације и федерализма. Д. Ичевић луцидно користи компаративну методу разлучивања битног од небитног — водећи стално рачуна о хомогености цјелине и нивоу расправа и студија у СФРЈ и свијету. Ј. Б. Тито је након завршетка ослободилачког рата и социјалистичке револуције објавио епохалну публикацију „Национално питање у свјетлости НОБ-а“, у којој је научном логиком историјског и дијалектичког материјализма принципијелно и аутентично објаснио југословенске специфичности у свим етапама НОБ-а, акцентирајући акорде синтете националног бића и уклапајући их у социјалистичке темеље нове Југославије. Његова коезистентна визија много националне заједнице почивала је на изворним лењинским ставовима — прилагођеним југословенским особеностима. Фундаментална студија Едварда Кардеља „Развитак словеначког националног питања“ није само фрагментарни путоказ у дефинисању и генералисању једне нације — већ ванредна марксистичка опсервација, строго дијалектички кондипирана, у којој се генеза нације прати историјски кроз све фазе: од појмовног разлучивања до коначног и једино могућег логичког дефинисања и сублимирања.

Студије, публикације и расправе великог броја наших теоретичара, социолога, правних историчара, политолога, филозофа и историчара омогућиле су др Д. Ичевићу да детерминанте нације и самоуправљања глобално из-

диференцира и практично их теоријски кодификује.

Аутор је педантно користио научне радове: др Н. Пашића, др С. Шуvara, др Д. Јанковића, др П. Ристића, др Ј. Ђорђевића, др Ј. Марјановића, др Ф. Чулиновића, др В. Стругара, др М. Јовичића, др Ј. Станојчића, др В. Васовића, др Д. Вејновића, др Ст. Јужничка и др. Поред тога, он је, поштујући изворност марксистичког фонда научних истина, пажљиво проучио Лењиново дјело „О нацији и националном питању“, које му је омогућило да сигурно оперише читавом скалом дијалектичких законитости. Стаљинову расправу „Национализам и национално-колонијално питање“ анализирао је у контексту савремених збивања, настојећи да не пренебрегне њене особености, фиксиране методом парцијалне цјеловитости. Прилог Пољака Ј. Кијатара „Основни проблеми теорије и нације“ послужио је Ичевићу да дефиницију нације модификује самоуправним и интернационалним аршином научне истине. (Буржоаске теориције и тезице аутор је фрагментарно коинфронтирао — придржавајући се априорно јединствене лењинске максиме, која захтијева пуну резерву према класним грађанским буништима.)

Друго поглавље: Самоуправна интеграција удруженог рада, нације и федеративне заједнице садржи у својој композиционој структури шест маргиналних и слојевито издиференцираних цјелина. Прва: Самоуправни продукциони односи и нација — резимира вишенационалну структуру СФРЈ у склопу каузалних дијалектичких односа. У њој аутор досљедно користи висок домет научних студија и публикација: Ј. Б. Тита Е. Кардеља, др И. Пашића, др Љ. Марковића, др Д. Биланчића, др Р. Вукадиновића, др Ј. Ђорђевића др Ж. Ракочевића, као и документа X конгреса СКЈ, да би разлучио питања етатизма и пуне социјалистичке самоуправне демократије. Унитаризам, хегемонизам и либерализам објашњени су у контексту са научним импера-

тивом самоуправног социјализма. Друга: Савремена друштвена подјела рада, јединствено југословенско тржиште и националне економије — обухвата осјетљиве категорије подјеле рада, јединственог тржишта и националне економије. И овдје др Ичевић ауторитативно обједињује и компоњује теоријске прилоге: К. Маркса, Ф. Енгелса, Е. Кардеља, др М. Печујлића, Р. Алберта, Н. Руса, З. Драгана, Концепције дугорочног развоја Југославије, Устав СФРЈ. Трећа: Економска основа националне равноправности и интеграције у самоуправном федерализму — анализира објективне компоненте Западне Европе и источноевропске социјалистичке земље. У њој фигурирају два пододјелка: а) Заједнички развојни интереси и непосредни економски односи развијених и недовољно развијених република и покрајина, и б) Наслијеђена заосталост, резултати и могућности развоја недовољно развијених република и САП Косово. Пуна равноправност и самосталност нације и народности у развојном процесу су гаранција за максималну економску, политичку и културну еманципацију у складу са наглашеним интенцијама самоуправног заједништва југословенске заједнице народа и народности. У овом поглављу конфронтирају се и узајамно допуњују студије: Ксенте Богоева, др Ш. Ђодана, др Б. Хорвата, Р. Вујовића, Ј. Бркљачића, др Љ. Марковића и др Д. Мишића. Др Д. Ичевић се пажљиво ослонио и на комплетне податке Савезног завода за статистику за период 1947 — 1972 (Материјали и друштвени развој СФРЈ), који су му пружили довољно могућности да брижљивом анализом и одабирањем комплетира своју тезу. Четврта: Класни и национални интереси у самоуправном федерализму — резимирала комплексност класних и националних интереса у условима освајања власти од стране радничке класе. И овдје аутор користи студије: К. Маркса. Ф. Енгелса, др Н. Пашића, др С. Шуvara, др З. Видаковића, А. Ђујића, В. Мимице, Р. Емерсона

и М. А. Меликана. Пета: Национализам као облик дезинтеграције нације и вишенационалне федеративне заједнице — обухвата четири пододјелка: а) Суштина национализма б) Националне противрјечности у савременом свијету, ц) Извори и појавни облици национализма код нас, и д) Класно-политички носиоци национализма. Ова цјелина свеобухватна је и теоријски и практично, јер у процесу динамичног економског, друштвеног, политичког, националног и културног развоја избацује на површину противрјечности и модулира их општим, изворним југословенским аршинима дијалектичког и историјског материјализма. Писац је зналачки и конструктивно консултовао велики број озбиљних расправа и публикација: К. Маркса, В. И. Лењина, Ј. Б. Тита, Е. Кардеља, Ј. И. Брежњева, В. Влаховића, др М. Печујлића, др С. Шувара, В. Срзентића, др Ј. Ђорђевића, др Н. Пашића, др Р. Супека, др Ј. Перића, др Р. Радоњића и др. Шеста: Смисао југословенства и југословенска нација — третира друштвено-историјске услове настанка и конституисања југословенске заједнице народа и народности. Аутор прецизно, научним тоналитетом, перфектуира доктрине В. И. Лењина, Ј. Б. Тита, Е. Кардеља, А. Грамшија, др С. Шувара, А. Пуриватре, др М. Булајића и групе совјетских теоретичара.

Треће поглавље: Вишенационална основа и нова својства самоуправног федерализма — подијељено је теоријски на пет социолошких, историјских и правних категорија. Основна карактеристика овог поглавља је аналитичка сублимација националних феномена и унутрашња структура самоуправног федерализма. Др. Д. Ичевић јасно констатује: „Вишенационално биће југословенског друштва има своје оригинално самкретање баш и због тога што су се демократски, добровољно и равноправно ујединили слободни народи и народности“. Прва: Републике као националне државе и самоуправне друштвено-политичке

заједнице — засијеца у бит самоуправног федерализма и утврђује државност република и покрајина. Друга: Национална сувереност и самоуправљање — обогатије југословенску и свјетску социјалистичку теоријску баштину конфронтацијом философских и социолошко-правних финеса, које у склопу научног престројавања уздижу одређене границе суверености на виши ступањ. Прилози Е. Кардеља, др С. Шувара, др Р. Лукића, др Ј. Гершковича, др Ф. Чулиновића, др Ј. Ђорђевића, др М. Шнудерла, др Н. Пашића и др М. Јовичића, ослањајући се на Програм СКЈ и уставна начела, освјетљавају у потпуности југословенске специфичности и перспективе. Трећа: Равноправност народности и аутономност покрајина као самоуправних друштвено-политичких заједница и конститутивних дјелова федерализма — презентира оригиналност економске, политичке, друштвене, етничке, психолошке, културне језичке и правне равноправности народности и аутономност покрајина са свим стваралачким компонентама, значајним за разумијевање федерализма југословенског социјалистичко-самоуправног типа. Аутор је и овдје рутински освјежио своје ставове вриједним студијама и оцјенама: др А. Фире, др С. Аксића, С. Дороњског, К. Х. Василева, Х. Хоце и др К. Јончића. Четврта: Особности и функције савезне државе у самоуправном федерализму — тематски разрјешава односе између република и покрајина према федерацији и обратно. И ову категорију Д. Ичевић комплетира теоријским ставовима и резонанцама: Ј. Б. Тита, Е. Кардеља, др Н. Пашића, др Ј. Ђорђевића и др М. Јовичића. Пета: Нови видови самоуправног федерализма — подијељена је на пет пододјелка: а) Федеративност самоуправне социјалистичке демократије, б) Удружени рад — најшира социјална основа самоуправног федерализма, ц) Комунално уређење и самоуправни федерализам, д) Међурејубличка сарадња и кооперативни федерали-

зам, и е) Слободни друштвени федерализам. Ово поглавље са својим пододјелцима теоријски комплетира — преко делегатског система, удруженог рада, самоуправног комуналног система и међурепубличке сарадње — све позитивности и креативне снаге југословенског самоуправног федерализма. Радови Ј. Б. Тита, Е. Кардеља, В. Влаховића, др Ј. Ђорђевића, др Ј. Стефановића, др Ј. Срњића, др Н. Пашића, др Р. Мариновића, др Р. Павићевића и др М. Јовичића омогућили су аутору да студиозно обликује југословенске специфичности квантитативним нужностима у објективан квалитет.

Заључак представља крајтак теоријски сиче нације и наци-

оналности, конципиран сложеног у структури самоуправног механизма.

Читалачка публика наћи ће у студији др Д. Ичевића одговор на многа питања везана за савремени ниво теорије и праксе самоуправног социјализма. Незнатан пропуст јесте чињеница да на крају публикације није наведена литература.

Изузетну пажњу заслужују рецензент Светозар Дурутовић, марксистичка библиотека НИП „Побједа“ и њен уредник Ратко Вујшевић — за ванредне напоре које су уложили да се солидно опреми и објави ова вриједна књига.

Чедомир Пејовић

ДР ЂУРО ВУЈОВИЋ: „ЛОВЋЕНСКИ НОП ОДРЕД И ЊЕГОВО ПОДРУЧЈЕ У НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОЈ БОРБИ 1941 — 1945“

(„Обод“, Цетиње 1976, стр. 76)

Историјски институт СР Црне Горе у Титограду, у својој библиотеци „Из прошлости Црне Горе“ као 4. књигу објавио је опсежну монографију др Ђура Вујовића „Ловћенски НОП одред и његово подручје у народноослободилачкој борби 1941-1945“. Монографија у ствари представља допуњену и нешто измијењену верзију Вујовићеве докторске дисертације (одбрањене 1970. године на Универзитету у Приштини), под насловом: СТАРА ЦРНА ГОРА И ЦРНОГОРСКО ПРИМОРЈЕ У НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ ПОКРЕТУ 1941 - 1945. ГОДИНЕ.) Држим да је наслов Вујовићеве докторске дисертације био нешто адекватнији, па га је требало задржати и за монографију, јер наслов Ловћенски НОП одред асоцира нешто ужи историјски појам у односу на садржај ове монографије.)

Ваља одмах рећи да ова монографија представља једну од ријетких научних расправа у којима је комплексно приказан развитак НОР-а и револуције на једном значајном географско-историјском простору. Наиме, аутор је

детално и студиозно распрвио и приказао развој ослободилачке борбе и револуције на подручју Ловћенског НОП одреда, односно окружног комитета КПЈ Цетиња, који је дјеловао на територији старе Црне Горе и највећем дјелу Црногорског приморја (изузев његовог крајњег сјевероисточног простора — западне Боке). Територија на којој је настао, развио се и дјеловао Ловћенски НОП одред представљала је готово једну петину Црне Горе (око 2.500 км).

Овај простор је имао изузетну важност и у ранијој историји Црне Горе и њеног друштва. Писац је то добро учио, па је све то у овом дијелу, концизно и прегледно изложио са циљем да покаже континуитет ослободилачке борбе Црногораца на овој територији у различитим фазама историјског развитака. Дао је пресјек историјских збивања у вријеме турске, затим дијелом млетачке и аустријске доминације овим простором, с акцентом на процес ослободилачке борбе коју је водио црногорски народ против Турака, процес стварања услова за чвршће пове-